

focus@ongewervelden.9

september 2007

9de focus@ongewervelden 2007

De zomer(?)vakantie zit er zowat op. De spinnentijd is aangebroken. In de natuur zijn ze overall aanwezig toch vind je er hier, buiten het cursusaanbod, geen één want in deze focus@ focussen we vooral op kevers.

Wordt de Neushoornkever, het dier van de maand, inderdaad meer en meer waargenomen of lijkt dit alleen maar zo? Ook nu wordt er beroep gedaan op jullie waarnemingen.

En wie maakte er al kennis met het prachtige *bolwerk* van de snuitkever?

Volgende thema' s komen aan bod:

- **Dier van de Maand: Neushoornkever (*Oryctes nasicornis*)**
- **Kunstige bouwwerken van snuitkevers van het genus *Hypera***
- **cursusaanbod**
- **de activiteitenkalender**
- **varia**

Dier van de maand: De Neushoornkever (*Oryctes nasicornis*)

Tekst: Nobby Thys en Bart Bosmans

Mannetje

Vrouwtje

Foto's: Marc Herremans

De Neushoornkever behoort tot de familie van de bladsprietkevers (Scarabaeidae).

De sprieten van bladsprietkevers zijn aan het uiteinde waaivormig, d.w.z. bestaande uit verschillende lamellen.

Tot deze familie behoren in ons land een kleine 100 soorten waaronder de mestkevers, gouden torren, rozekever, meikever, junikever, julikever,...

De Neushoornkever is met zijn **20 tot 40 mm** lengte de **grootste bladsprietkever** in onze streken. De dieren zijn sterk glanzend en donkerbruin tot zwart gekleurd.

De mannetjes worden gekenmerkt door een stevige hoorn op de kop.

Bij de vrouwtjes is er slechts een klein uitsteeksel op de kop aanwezig.

De Neushoornkever behoort binnen de familie van de bladsprietkevers tot de onderfamilie van de **Dynastinae**, waartoe vooral tropische insecten behoren zoals de Herculeskever.

Het zijn overwegend grote kevers die veel warmte nodig hebben om tot ontwikkeling te komen. De Neushoornkever is de **meest noordelijk** voorkomende soort uit deze familie.

De soort komt oorspronkelijk uit Zuid-Europa. Ze kon noordelijk opklimmen doordat ze haar natuurlijk habitat (vermolmde boomstammen) gedeeltelijk verlaten heeft (omwille van het verdwijnen van grote en oude bossen?) en gaan kweken is in afvalhopen van houtzagerijen en leerlooierijen. Door de inburgering in composthopen e.d. heeft de soort zich nog verder kunnen verspreiden.

De meeste volwassen dieren tref je aan **van juni tot augustus**.

De volwassen kevers nemen geen of weinig voedsel meer tot zich. In warme nachten vertonen ze zwermgedrag en vliegen dan rond en worden vaak aangetrokken door lichtbronnen als straatlantaarns.

De larven leven in hopen houtzaagsel, composthopen of ander langdurig rottend en broeiend plantenmateriaal. Het is van belang dat deze hopen voldoende groot zijn omdat dit garant staat voor voldoende warmteproductie.

De larven zijn C-vormig en van het type 'engerling' (zoals de meikeverlarven).

De ontwikkeling duurt 3 tot 5 jaar en uiteindelijk bereiken ze een lengte van 12 cm. Ze voeden zich met organisch materiaal, waarbij de aanwezigheid van houtdeeltjes wellicht belangrijk is.

Voor de verpopping maakt de larve met behulp van uitwerpselen een popkamer die doet denken aan een kippenei.

Bij gebrek aan voedsel komen er hongervormen voor: bij de mannetjes resulteert dat bijvoorbeeld in de afname van de grootte van de hoorn ten opzichte van de lichaamsgrootte. Kleine mannetjes zijn dan van uiterlijk nog nauwelijks van vrouwtjes te onderscheiden.

Na de oproep in onze focus@ ongewervelden van juni 2007 kregen we verschillende **meldingen** binnen o.a. uit Mortsel, Gent, Ham, Rumbeke, Zichem, Leuven, Nieuwrode, Tessengerlo, Wondelgem, Weerde, Ronse en Arendonk.

Wellicht is de Neushoornkever, mede doordat hij zich aangepast heeft aan het leven in composthopen, in opmars.

Het is moeilijk dit te onderbouwen zonder voldoende gegevens. Daarom **vragen we** jullie: blijf ons jullie waarnemingen sturen. Ook historische gegevens blijven welkom!

Alle info sturen naar: focus.ongewervelden@telenet.be

Kunstige bouwwerken van snuitkevers van het genus *Hypera*

Tekst : Nobby Thys

In het kader van een basiscursus insecten ging **Natuurpunt Scheldeland** op 23 juni 2007 op excursie in 'De Heide' te Serskamp.

De link tussen insecten en planten is wel duidelijk en gelukkig waren er ook plantenliefhebbers in ons midden.

Danny en Christine Minnebo-Troch namen een tot boven bebladerde zuring onder de loupe om te kijken of het om bloed- of kluwenzuring ging.

En dan wordt er een kunstwerkje gevonden ! Een *prachtig zalmroze coconnetje* - bolrond en grofmazig - hangt **tussen de zuringvruchtjes**, als een gehaakt balnetje uit grootmoeders tijd van ca 0,5 cm groot. Binnenin zit een kleine larve. Het blijkt te gaan om een *verpoppingskamer* van een snuitkever. We wisten niet dat snuitkevertjes konden spinnen... én haken: wél dus !

In het veld wisten we niet meteen om welke soort het ging, maar achteraf bleek dat enkel soorten uit het genus *Hypera* (en twee zeldzame snuitkeverssoorten uit het genus *Limobius*) zulke bouwwerken produceren. Snuitkevers uit het genus *Cionus* kunnen ook cocons maken, maar deze bevatten nauwelijks openingen.

In het veld hadden we nog niet veel zekerheid, dus besloten we om het kunstwerkje uit te kweken.

In een potje in de living van Danny en Christine krijgt de larve dag na dag meer de vorm van een kever; doorheen de grote mazen en het doorzichtige spinsel kunnen we de evolutie volgen.

Een week later vinden we op een ochtend nog slechts een héél klein stukje van het netje terug. Op de bodem van het potje ligt een kevertje, op zijn rug, pootjes ingetrokken... dood ? Nee hoor, al gauw worden pootjes en voelsprietjes uitgestrekt, het beestje draait zich op zijn buikje en loopt naar het dichtstbijzijnde zuringblaadje. Vlug halen we een vers stukje zuring, nemen enkele foto's en vergelijken 'ons' kevertje met foto's op internet : het is *Hypera rumicis* ! Dat hadden we ook verwacht want het zat op een *Rumex*. Nog eventjes bewonderen we de kleine kunstenaar en dan zetten we hem in de tuin... op een zuring natuurlijk !

Cursusaanbod

Lesgever is Nobby Thys, 014/47 29 55, nobby.thys@natuurpunt.be, tenzij anders vermeld.

Spinnen

Provincie Antwerpen

-Netebronnen i.s.m. Arabel en Natuurpunt Educatie

Theorie+praktijk: 07/09, 08/09 en 09/09 (weekendformule)

Plaats: Ecocentrum De Goren, Postelsesteenweg 71, Mol

Prijs: 25€/leden, 45€/niet-leden (incl. lidgeld), 001-1577791-65 t.n.v. NP Netebronnen 'spinnenWE.09.07'

Inschrijven: Jef Sas, 014/31 26 57, maes.kris@skynet.be

Lesgever: Koen Van Keer, Herman De Koninck en Nobby Thys

-Natuurpunt Educatie en Natuurpunt Zuidrand Antwerpen

Theorie: 11/09 en 18/09 van 19u30 tot 22u30

Praktijk: 23/09 van 9u00 tot 12u00 en 29/09 van 14u00 tot 17u00

Plaats: lokaal De Ijsvogel, Fort 7, Legerstraat 40, Wilrijk

Prijs: 18€/leden, 21€/niet-leden, 979-9767547-40 t.n.v. NP Zuidrand 'spinnen'+naam,tel. en ev. mailadres

Inschrijven: Catherine Vandercruyssen, 03/288 81 07, cvdex@pandora.be

Activiteitenkalender

2 september 2007

Han-sur-Lesse

Dagtocht naar Han-sur-Lesse

Afspraak: parking Carrefour te Ronse om 8u30 of om 10u aan de kerk van Han

Organisatie: NP Lampyris, invertebratenwerkgroep Vlaamse Ardennen *plus*

Info: Anne Fobert 055/ 21.01.37, lampyris@telenet.be

8 september 2007

Hasselt

Vlinders, sprinkhanen, libellen in het bommenkratergebied Tommelen

Afspraak: Spoorwegstraat, onder de brug (over de spoorweg) van de grote ring om 14u00

Organisatie: NP Hasselt – Zonhoven, SAP

Info: Jan Wyers 0475/ 31.37.09, jan.wyers@skynet.be

12 september 2007

Zutendaal

Spinnen van het nationaal park + terreinbezoek Lieteberg

Afspraak: Bijen- en insectencentrum 'De Lieteberg', Zuurbroekstraat 16, Zutendaal van 19u tot 22u

Organisatie: NP Educatie

Info + inschrijven: Nobby Thys 014/ 47.29.55 of nobby.thys@natuurpunt.be

13 september 2007

Kluisbergen

Voorbereiding inventarisatie Paddenbroek, Norbert Desmet

Afspraak: De Woeste Hoogte, Hotondstraat, 2, 9600 Ronse om 19u30
Organisatie: NP Lampyris, invertebratenwerkgroep Vlaamse Ardennen *plus*
Info: Anne Fobert 055/ 21.01.37, lampyris@telenet.be

13 september 2007

Turnhout

Solitaire bijen, Joeri Cortens en Gilbert Loos

Afspraak: Secretariaat Natuurpunt Educatie, Graatakker 11 Turnhout van 19u tot 22u
Organisatie: NP Educatie
Info + inschrijven: Nobby Thys 014/ 47.29.55, nobby.thys@natuurpunt.be

17 september 2007

Zammel

Plaatsen van fuik

Afspraak: na te vragen indien geïnteresseerd
Organisatie: NP Dubbelloof, werkgroep waterleven
Info: Erik Stoffelen 03/ 651.67.64, ericstoffelen@skynet.be

18 september 2007

Zammel

3de maal bemonsteren binnenbroek Zammel

Afspraak: Kerk Zammel om 14 uur
Organisatie: NP Dubbelloof, werkgroep waterleven
Info: Erik Stoffelen 03/ 651.67.64, ericstoffelen@skynet.be

19 september 2007

Olen

Determinatie waterdierpjes

Afspraak: Pastorie St. Jozef Olen, Lichtaartseweg 200 om 19u30– 22u00
Organisatie: NP Dubbelloof, werkgroep waterleven
Info: Erik Stoffelen 03/ 651.67.64, ericstoffelen@skynet.be

22 september 2007

Zonhoven

Vlinders, sprinkhanen en libellen in de Wijvenheide

Afspraak: Infobord langs de Nachtegalenstraat te Zonhoven om 14u00
Organisatie: NP Hasselt – Zonhoven, SAP
Info: Jan Wyers 0475/ 31.37.09, jan.wyers@skynet.be

23 september 2007

Schorisse

Lieveheersbeestjes in 't Burreken

Afspraak: Kerk van Schorisse om 14u00
Organisatie: NP Lampyris, invertebratenwerkgroep Vlaamse Ardennen *plus*
Info: Anne Fobert 055/ 21.01.37, lampyris@telenet.be

27 september 2007

Ronse

Invertebrateterminatie

Afspraak: De Woeste Hoogte, Hotondstraat 2, 9600 Ronse 19u30 - 22u30
Organisatie: NP Lampyris, invertebratenwerkgroep Vlaamse Ardennen *plus*
Info: Anne Fobert 055/ 21.01.37, lampyris@telenet.be

2 oktober 2007

Olen

Plaatsen van fuik

Afspraak: na te vragen indien geïnteresseerd
Organisatie: NP Dubbelloof, werkgroep waterleven
Info: Erik Stoffelen 03/ 651.67.64, ericstoffelen@skynet.be

3 oktober 2007

Olen

3de maal bemonsteren Herentals Stenendijk

Afspraak: Infobord Roerdompstraat, Olen om 9 uur
Organisatie: NP Dubbelloof, werkgroep waterleven
Info: Erik Stoffelen 03/ 651.67.64, ericstoffelen@skynet.be

4 oktober 2007

Olen

Determinatie waterdiertjes

Afspraak: Pastorie St. Jozef Olen, Lichtaartseweg 200 om 19u30– 22u00
Organisatie: NP Dubbelloof, werkgroep waterleven
Info: Erik Stoffelen 03/ 651.67.64, ericstoffelen@skynet.be

11 oktober 2007

Zutendaal

Bijen determinatie-avond

Afspraak: Bijen- en insectencentrum 'De Lieteberg', Zuurbroekstraat 16, Zutendaal van 19u tot 22u.
Organisatie: NP Educatie
Info + inschrijven: Nobby Thys 014/ 47.29.55 of nobby.thys@natuurpunt.be

11 oktober 2007

Ronse

Evaluatie- en planningsvergadering

Afspraak: De Woeste Hoogte, Hotondstraat 2, 9600 Ronse 19u30 - 22u30
Organisatie: NP Lampyris, invertebratenwerkgroep Vlaamse Ardennen *plus*
Info: Anne Fobert 055/ 21.01.37, lampyris@telenet.be

12 oktober 2007

Turnhout

Cursus insecteterminatie (kadervorming)

Afspraak: Secretariaat Natuurpunt Educatie, Graatakker 11 Turnhout van 19u tot 22u
Organisatie: NP Educatie
Info + inschrijven: Nobby Thys 014/ 47.29.55, nobby.thys@natuurpunt.be

Varia

Wil je de focus@ongewervelden in de toekomst *niet meer* ontvangen, geef dan jouw naam en e-mailadres door op ons **contactadres**:

focus.ongewervelden@telenet.be

Je kan op dit adres ook terecht voor het doorgeven van gegevens van andere geïnteresseerden, mededelingen en teksten voor de volgende focus, vragen en suggesties...

De lijst met namen waar je waarnemingsgegevens naar toe kunt sturen is te vinden op:

<http://www.lampyris.be/waarnemingen.htm>

Dank voor het lezen en tot de volgende keer.